

ROZDZIAŁ I

Unia Europejska – kształtowanie się słownictwa⁴ jej dokumentów na tle uwarunkowań historyczno-prawnych

W niniejszym rozdziale przedstawimy pokrótce historię integracji europejskiej, jako konieczne tło, na którym zostanie omówione powstanie terminów, dziś powszechnie stosowanych w unijnych aktach prawnych.

Słownictwo aktów prawnych UE ściśle wiąże się z poszanowaniem przez tę organizację zasad demokracji, dostępu do wiedzy i wielojęzyczności, do realizacji których niezbędne są tłumaczenia, a także z wymogiem jednolitego stosowania prawa wspólnotowego we wszystkich państwach członkowskich Unii Europejskiej. W tym kontekście opiszemy znaczenie multilingwalizmu w wymiarze społeczno-politycznym, transpozycji wspólnotowego dorobku prawnego do polszczyzny oraz tłumaczeń dla kształtowania się interesującej nas terminologii.

W tej części pracy kwestie terminologiczne zostaną jedynie zasygnalizowane, a do analizy leksykalnej przystąpimy w dalszych rozdziałach.

1. Etapy integracji europejskiej od Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali do Unii Europejskiej i ich słownictwo⁵

Kształt dzisiejszej Unii Europejskiej to w dużej mierze spuścizna, którą Unia przejęła od swoich poprzedniczek prawnych, które przez kilkadziesiąt lat

⁴ Aby zaznaczyć, że chodzi o termin, zapisywać go będziemy kursywą.

⁵ Informacje historyczne na podstawie wielu źródeł, m.in. Ciamaga Lucjan i in. 2002, teksty traktatów, portal www.europa.eu

tworzyły oryginalne rozwiązania prawno-instytucjonalne. Warto przypomnieć znane powszechnie etapy tworzenia się *wspólnej Europy* z punktu widzenia terminologii, jaka stopniowo powstawała w dokumentach *wspólnotowych*, przede wszystkim w kolejnych traktatach.

Terminologia typowa dla *procesu integracji europejskiej* zaczęła się kształtować wraz z jej ideą. Już rok po II wojnie światowej, we wrześniu 1946 r., premier Wielkiej Brytanii, Winston Churchill, namawiał do stworzenia *Stanów Zjednoczonych Europy* – na kształt Stanów Zjednoczonych Ameryki, ale idea ta nie zyskała poparcia.

W maju 1948 r., na kongresie w Hadze, w którym uczestniczyli przyszli ojcowie założyciele *Wspólnot Europejskich*⁶, podjęto kolejną próbę *zjednoczenia Europy*. Zakończyła się ona powstaniem, w maju 1949 r. *Rady Europy*, która funkcjonuje do dziś obok *Unii Europejskiej* oraz *Ruchu Europejskiego*⁷.

Europie do odbudowy gospodarczej potrzebne były Niemcy, konkretnie ich trzy zachodnie strefy okupacyjne, dysponujące surowcami i stanowiące rynek zbytu. Należało znaleźć sposób, by włączyć niedawnego okupanta do planów integracji kontynentu. Rozwiązanie podsunął ministrowi spraw zagranicznych Francji, Robertowi Schumanowi, Jean Monnet, francuski polityk i ekonomista (również uważany za *ojca współczesnej Europy*). Zostało ono ogłoszone jako *plan Schumana* i promowało ideę *Wspólnoty Europejskiej* oraz kontrolę nad produkcją węgla i stali pod auspicjami Francji i Niemiec, za pośrednictwem *Wysokiej Władzy*⁸. W *deklaracji Schumana*⁹ z dnia 9 maja¹⁰ 1950 roku czytamy:

Przez konsolidację podstawowej produkcji i instytucję Wysokiej Władzy, której decyzje będą wiążące dla Francji, Niemiec i wszystkich krajów, które potem dołączą, propozycja jest pierwszym konkretnym krokiem ku *europejskiej federacji*, niezbędnego warunku zachowania pokoju¹¹.

⁶ Robert Schuman, reprezentujący Francję, Alcide de Gasperi – Włochy, Paul Henri Spaak – Belgie i Konrad Adenauer – Niemcy. Wśród ojców-założycieli wymienia się również: Winstona Churchilla – W. Brytania, Waltera Hallsteina – Niemcy, Jeana Monneta – Francja), Altiero Spinelliego – Włochy.

⁷ Powstała wówczas również Europejska Unia Płatnicza, Europejska Fundacja Kulturalna oraz Kolegium Europejskie (College of Europe) w Brugii.

⁸ Jak widzimy, dzisiejsza terminologia unijna bierze swe początki w najwcześniejszych dokumentach EWWiS.

⁹ Art. 345 TFUE jest postanowieniem bezpośrednio inspirowanym deklaracją Schumana [w:] *Opinia rzecznika generalnego Niila Jääskinena przedstawiona w dniu 16 kwietnia 2013 r.* Źródło: Eur-lex.

¹⁰ W dniu 9 maja jest obecnie obchodzony *Dzień Europy*.

¹¹ https://europa.eu/european-union/about-eu/symbols/europe-day/schuman-declaration_pl [dostęp 20.02.2017].

Z zaproszenia skorzystały Republika Federalna Niemiec, Belgia, Luksemburg i Holandia. W ten sposób w 1951 r. powstała pierwsza europejska wspólnota – *Europejska Wspólnota Węgla i Stali (EWWiS)*, poprzedniczka prawna *Unii Europejskiej*.

Europejska Wspólnota Węgla i Stali, powołana do życia na mocy *traktatu paryskiego*, miała służyć celom gospodarczym. Podjęte natomiast przez te same państwa założycielskie próby utworzenia *Europejskiej Wspólnoty Obronnej* i *Europejskiej Wspólnoty Politycznej* zakończyły się niepowodzeniem, choć później przejęto z tego projektu pewne elementy, takie jak *Europejska Współpraca Polityczna*, *Wspólna Polityka Zagraniczna i Bezpieczeństwa*, *Europejskie Siły Szybkiego Reagowania* itp.

Już w *traktacie paryskim* pojawiają się nowe terminy i pojęcia należące do prawa pierwotnego Wspólnot. Traktat stanowi np. o *Wysokiej Władzy, środkach zapobiegawczych, sankcjach pieniężnych, konsultacjach*; nazywa też nowe typy uchwał: *decyzje ogólne, decyzje indywidualne, zalecenia*.

Sukcesem zakończyła się kolejna próba połączenia sił: na mocy *traktatów rzymskich*¹² powstały dwie nowe wspólnoty: *Europejska Wspólnota Energii Atomowej (EWEA, Euratom)*, łącząca zasoby nuklearne krajów założycielskich (Francja, Belgia, Holandia, Republika Federalna Niemiec, Włochy i Luksemburg) do wykorzystania na potrzeby badań i nauki, a także trzecia organizacja: *Europejska Wspólnota Gospodarcza (EWG)*.

Traktaty rzymskie, fundamentalne dla *integracji europejskiej*, stworzyły nową siatkę pojęć, a wśród nich *cztery swobody: swobodny przepływ osób, swobodny przepływ kapitału, swobodny przepływ towarów, swoboda świadczenia usług w ramach wspólnego rynku*. Spośród nowo powstałych terminów¹³ warto przytoczyć: *ogólny system preferencji, cena progowa, kwoty rekompensaty pieniężnej, środki własne*.

W trzech przedmiotowych wspólnotach uczestniczyło sześć państw założycielskich: Belgia, Francja, Holandia, Luksemburg, Republika Federalna Niemiec i Włochy, posługujących się czterema językami oficjalnymi, którym od początku nadano ten sam status równorzędnych języków urzędowych. Były to: francuski, niderlandzki, niemiecki i włoski.

Wspólnoty otworzyły drogę *integracji europejskiej* na wielką skalę. Proces ten przebiegał przez kolejne *rozszerzenia*. *Pierwsze rozszerzenie* Wspólnoty nastąpiło w 1972 r. Do EWG przystąpiły: Dania, Irlandia i Wielka Brytania, wnosząc do

¹² Chodzi o dwa różne akty prawne podpisane w Rzymie 25 marca 1957: Traktat o ustanowieniu Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej i Traktat o utworzeniu Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej.

¹³ R. Goffin (2005) dla francuskiego języka wspólnotowego odnotowuje takie nowości jak: *prélèvements (agricoles), systèmes de préférences généralisées, prix de seuil, mesures d'effet équivalent, montants compensatoires monétaires, prélèvement de coresponsabilité, ressources propres*.

grupy języków oficjalnych angielski i duński. Powstała w ten sposób *Dziewiątka* posługiwała się sześcioma językami oficjalnymi.

W *drugim rozszerzeniu* (1981 r.) dołączył do tych państw dziesiąty kraj, Grecja i siódmy język, grecki, a zarazem pierwszy język używający innego alfabetu niż łaciński.

Rok 1986 to rok przystąpienia Hiszpanii i Portugalii. Powstała w wyniku *trzeciego rozszerzenia Dwunastka* reprezentowała już dziewięć języków (doszedł hiszpański i portugalski).

W tym samym roku uchwalony został *Jednolity akt europejski*, jako rewizja *traktatu rzymskiego*, zmierzający do *ściślejszej integracji* i zakończenia procesu *ujednoczenia rynku wewnętrznego*. Na jego mocy stworzono *wspólny rynek* i powołano *Radę Europejską*.

Przywołany w nazwie aktu przymiotnik *jednolity* okazał się bardzo produktywny – na różnych etapach integracji powstały w polszczyźnie: *jednolity rynek*, *jednolity dokument administracyjny*, *jednolity europejski obszar kolejowy* itp.

Zgodnie z traktatem podpisanym w 1992 r. w Maastricht¹⁴ powołano do życia (formalnie 1 listopada 1993) *Unię Europejską*, wspartą – niczym fronton świątyni – na *trzech filarach*: 1) *Wspólnota Europejska*, *Europejska Wspólnota Węgla i Stali i Euratom*, 2) *Wspólna Polityka Zagraniczna i Bezpieczeństwa* oraz 3) *Wymiar Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych*¹⁵. Unia przejęła z traktatów rzymskich cztery swobody: *swobodny przepływ osób*, *swobodny przepływ kapitału*, *swobodny przepływ towarów*, *swoboda świadczenia usług*, zapewniane w ramach *jednolitego rynku*. Traktat ustanowił także *Unię Gospodarczą i Walutową*. Traktat z Maastricht oznacza też przejście od *integracji gospodarczej* do *integracji politycznej*. Jest to drugi, po *Jednolitym akcie europejskim*, dokument wprowadzający w wielu dziedzinach bardzo istotne modyfikacje w stosunku do *traktatów założycielskich WE* (m.in. polityka zagraniczna, wymiar sprawiedliwości, sprawy wewnętrzne) i instytucjach (m.in. zwiększa kompetencje Parlamentu Europejskiego). Określa on nowe *priorytety wspólnotowe*, np. ochronę środowiska, edukację, sieci trans-europejskie. Przewiduje też kontynuację *reform traktatowych*.

Kluczowa zmiana terminologiczna, która nastąpiła w ramach *Traktatu z Maastricht*, polegała na zastąpieniu *Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej Wspólnotą Europejską*, ukuciu nazwy *Unia Europejska*, a co za tym idzie, przymiotnika *unijny* lub jego ekwiwalentu – *europejski*. *Unia Europejska* to również coraz częściej *Europa*. W ramach pierwszego z *trzech filarów* stworzono instytucję *obywatelstwa europejskiego* oraz powołano *unijnego rzecznika praw obywatelskich*, potocznie zwanego *euroombudsmanem*. Innym *novum* wprowadzonym na mocy Traktatu z Maastricht (Traktatu o Unii Europejskiej) jest *procedura*

¹⁴ Nazwa oficjalna to: *Traktat o Unii Europejskiej*, nazwa potoczna: *traktat z Maastricht*.

¹⁵ *Wspólna Polityka Zagraniczna i Bezpieczeństwa* zmieni nazwę na *współpraca sądowa i policji w sprawach karnych*.

współdecydowania (kodecycji), która zastąpiła wcześniejszą procedurę współpracy, wynikającą z *Jednolitego aktu europejskiego*. Procedura współdecydowania przewiduje stosowanie w procesie mediacji *procedury zatwierdzania*, której skutkiem jest *koncyliacja w sprawie*.

Na szczycie Rady Europejskiej w Kopenhadze w czerwcu 1993 roku, podjęto polityczną decyzję o rozszerzeniu Unii Europejskiej o kraje Europy Środkowo-Wschodniej. Ustalono wówczas *kryteria kopenhaskie*, określające warunki, jakie państwa stowarzyszone muszą spełnić w celu przystąpienia do UE. Te kryteria to m.in. stabilność instytucji gwarantujących demokrację, praworządność, sprawnie funkcjonująca gospodarka rynkowa, zdolność do przyjęcia zobowiązań członka Unii oraz przyjęcia *wspólnotowego dorobku prawnego*¹⁶.

W 1995 r. *Dwunastka* poszerzyła się o trzy nowe kraje i dwa języki: Szwecję (szwedzki), Finlandię (fiński) i Austrię (nie wniosła nowego języka, gdyż niemiecki był językiem oficjalnym od początku istnienia Wspólnot).

Okres 1995–2001 to także przystępowanie kolejnych państw członkowskich do zawartego w 1985 r., poza wspólnotowym porządkiem prawnym, *Układu z Schengen*, znoszącego kontrolę dokumentów na granicach UE dla obywateli krajów członkowskich, wzmacniającego ich *wspólną politykę bezpieczeństwa, współpracy przygranicznej i azylu*.

Od nazwy *Układ z Schengen* utworzone zostaną m.in. terminy *strefa/obszar Schengen*, *System Informacji Schengen* i ich pochodne.

W kontekście przewidywanego rozszerzenia Unii należało dostosować unijne prawo do funkcjonowania w coraz większym gronie państw. Miał temu służyć *Traktat z Amsterdamu*, zmieniający *Traktat o Unii Europejskiej*, *Traktaty ustanawiające Wspólnoty Europejskie* oraz *niektóre związane z nimi akty*, podpisany w 1997 roku. Do *Traktatu z Amsterdamu* weszły np. takie terminy: *misje (zadania) petersberskie*, *gender mainstreaming*, *umacnianie systematycznej współpracy*, *system planowania i wczesnego ostrzegania*, *procedura ściślejszej współpracy*. Innowacjami wniesionymi przez *traktat amsterdamski*, poza jego warstwą merytoryczną, są *tytuły* – tak bowiem nazywają się kolejne części tego dokumentu.

Inną ważną datą jest 1 lutego 2001 r., kiedy to podpisano *traktat nicejski*. Jego główne cele są zawarte już w pełnej nazwie dokumentu – *Traktat z Nicei zmieniający Traktat o Unii Europejskiej*, *Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską* oraz *niektóre związane z nimi akty prawne*. Traktat miał w taki sposób zreformować *Unię Europejską*, by mogła sprawnie i skutecznie działać po przyjęciu do swego grona aż dziesięciu nowych państw członkowskich, w tym Polski.

Traktat nicejski koncentrował się m.in. wokół następujących nowych pojęć i nazywających je terminów: *bliższa (ściślejsza) współpraca*, *ważenie głosów*, *zasada jeden kraj – jeden komisarz*. Wniósł także bogate słownictwo specjalistyczne.

¹⁶ http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/pl/FTU_6.5.1.pdf [dostęp 20.02.2017].

Kolejny etap, kluczowy dla integracji, to zwięźczenie dążeń do wprowadzenia *wspólnej waluty*. W dniu 1 stycznia 2002 r. do obiegu krajów należących do Unii Gospodarczej i Walutowej weszło *euro* (1 *euro* = 100 *eurocentów*), funkcjonujące od 1999 roku jako waluta rozliczeniowa do płatności bezgotówkowych w 11 krajach.

Trzy spośród *krajów starej Unii*: Szwecja (z powodu niespełnienia kryteriów), a także Dania i Wielka Brytania (uzyskawszy *klauzulę nieprzystąpienia, opt-out*) nie znalazły się w *strefie euro*. Obecnie 19 z 28 państw członkowskich UE posługuje się *wspólną walutą*¹⁷.

Wcześniej proponowana nazwa nowego pieniądza – *ecu* (od ang. *European Currency Unit*) – jako jednostka rozliczeniowa nie przyjęła się ze względu na trudności i różnice w jej wymawianiu. *Euro*¹⁸ miało tę przewagę nad *ecu*, że kojarzyło się z Europą, a nie z jednym państwem członkowskim (*écu* to dawny pieniądz francuski). Nazwa nowej waluty miała spełniać takie kryteria jak: zwięźłość, łatwość do wymówienia we wszystkich językach UE, nie powinna też budzić negatywnych skojarzeń. Terminologia dotycząca waluty *euro* jest bogata i stale się rozwija. Państwa członkowskie, które chcą przystąpić do *strefy euro*, muszą najpierw spełnić *kryteria konwergencji* (*kryteria konwergencji nominalnej, kryteria zbieżności, kryteria z Maastricht*), znaleźć się w *korytarzu walutowym* (ERM2); nie mogą być objęte *procedurą nadmiernego deficytu*, chyba że zdecydują się na *jednostronną euroizację*.

Negocjacje akcesyjne podjęte przez unijną *Piętnastkę* z dziesięcioma *krajami kandydującymi* z Europy Środkowo-Wschodniej zakończyły się na szczycie UE w Kopenhadze w grudniu 2002 roku. W wyniku prac jego uczestników powstał kompromisowy projekt *traktatu akcesyjnego*, na podstawie którego kilka miesięcy później – 16 kwietnia 2003 r. w Atenach – to samo grono państw zawarło *traktat akcesyjny* (*adhezyjny*), zwany *traktatem ateńskim*¹⁹, rozszerzający po raz piąty Unię Europejską.

¹⁷ Oprócz *euro*, pozostałymi walutami w UE są: korona duńska, korona szwedzka, kuna chorwacka, funt szterling, korona czeska, forint węgierski, złoty polski, lit litewski, lew bułgarski, lej rumuński i funt gibraltarski o specyficznym statusie.

¹⁸ Za twórcę nazwy *euro* uchodzi minister finansów RFN, Theo Weigel.

¹⁹ „Na Traktat akcesyjny w szerokim rozumieniu składają się: właściwy Traktat dotyczący przystąpienia do Unii Europejskiej oraz „Akt dotyczący warunków przystąpienia oraz dostosowań w Traktatach stanowiących podstawę Unii Europejskiej” wraz z załącznikami i protokołami, nazywany także Aktem przystąpienia lub Aktem akcesyjnym. Częścią Traktatu nie jest natomiast Akt końcowy, dokumentujący wszystkie czynności pełnomocników państw-stron Traktatu dokonane podczas międzyrządowej konferencji związanej z jego podpisaniem oraz deklaracje wszystkich lub niektórych państw, dołączone do Traktatu”. Pobrano ze strony: [http://www.cie.gov.pl/HLP%5Cfiles.nsf/0/6ADB005893B527D5C1256E91004CB2E9/\\$file/TraktatAkcesyjny_analiza_25-04-2003.pdf](http://www.cie.gov.pl/HLP%5Cfiles.nsf/0/6ADB005893B527D5C1256E91004CB2E9/$file/TraktatAkcesyjny_analiza_25-04-2003.pdf) [dostęp 20.02.2017].

W dniu 1 maja 2004 r. na mocy traktatu i w ramach, jak się miało okazać, *pierwszej części piątego rozszerzenia*, dziesięć nowych państw, po spełnieniu *kopenhaskich*, przystąpiło do UE: Cypr (jedynie jego południowa część), Czechy, Estonia, Litwa, Łotwa, Malta, Polska, Słowacja, Słowenia i Węgry. Doszło też dziewięć języków: czeski, estoński, litewski, łotewski, maltański, polski, słowacki, słoweński i węgierski. Łącznie do UE należało odtąd 25 państw członkowskich z 20 językami oficjalnymi.

*Traktat ateński*²⁰ określał prawa i obowiązki przyszłych państw członkowskich. Stanowił o ich przedstawicielach w UE (np. *komisarz, deputowany do Parlamentu UE*), określał *dopłaty bezpośrednie*, przyznawał *derogacje* i *okresy przejściowe* w różnych obszarach negocjacji, proponował zwiększenie liczby rzeczników *generalnych*.

Akt końcowy *traktatu akcesyjnego* uwzględnił zamiar przyjęcia do UE Bułgarii i Rumunii, co urzeczywistniło się 1 stycznia 2007 roku. W *drugiej części piątego rozszerzenia* nastąpiła akcesja Bułgarii i Rumunii, wraz z którą lista języków oficjalnych Unii Europejskiej powiększyła się o rumuński oraz pisany cyrylicą język bułgarski. W tym samym dniu także język irlandzki zyskał status języka urzędowego. UE liczyła od tej pory 27 krajów i miała 23 języki oficjalne.

Już w momencie podpisywania *Traktatu z Maastricht*, powołującego do życia Unię Europejską, wiadomo było, że potrzebne będą jego reformy. Negocjacje i dyskusje nad nimi trwały prawie 20 lat.

Pierwszą próbą ich przeprowadzenia stał się *Projekt Konstytucji dla Europy*, opracowany na zlecenie Konwentu Unii Europejskiej przez Valéry'ego Giscarda d'Estaing. Wprawdzie finalny *Traktat ustanawiający Konstytucję dla Europy*, po wielu debatach i kontrowersjach, jakie wzbudzał w znacznie powiększonym gronie państw członkowskich *nowej Unii*, został ostatecznie podpisany 29 października 2004 r., ale jego ratyfikacja napotkała na opór niektórych państw członkowskich Unii. Wobec powyższego *Rada Europejska* ogłosiła *okres refleksji*, w czasie którego przeprowadzono szeroką debatę społeczno-polityczną w państwach członkowskich z udziałem unijnych instytucji, na zakończenie której przyjęte zostało *podwójne podejście*, mające na celu przezwycięzenie kryzysu²¹. Polegało ono na tym, by z jednej strony wykorzystać możliwości zapisane

²⁰ Co ciekawe, próżno szukać w bazie Eur-lex polskiej wersji traktatu ateńskiego, opublikowanego w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej. „Niedostępne w języku polskim (ES, DA, DE, EL, EN, GA, FR, IT, NL, PT, FI, SV)”. Do tej pory (2014) nie figuruje w niej też żadna wersja dla nowych języków pozostałych krajów przystępujących. Zasadne wydaje się pytanie, czy został przetłumaczony.

²¹ Uzasadnienie wniosku o ratyfikację Traktatu zmieniającego Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską (Traktat z Lizbony) pobrano ze strony: http://www.cvce.eu/content/publication/2013/10/30/f60af894-fc1e-47c2-adb7-a1418578e284/publishable_pl.pdf [dostęp 20.02.2017].

w istniejących traktatach, z drugiej zaś, jak czytamy w uzasadnieniu, „odbudować zaufanie opinii publicznej do UE przez zwiększenie roli *parlamentów narodowych*, wdrażanie efektywnej *polityki migracji i polityki energetycznej*, utworzenie *Europejskiego Instytutu Technologicznego* oraz dalsze reformy gospodarcze i dokończenie budowy *Jednolitego Rynku*.”

W dniu 13 grudnia 2007 r. w Lizbonie przyjęto traktat, który, podobnie jak poprzednie, zyskał miano zapożyczone od miejsca jego podpisania. *Traktat lizboński* (*Traktat z Lizbony*, *Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej*, *Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską*, potocznie zwany też *Lizboną* lub skrótowo *TL*) wszedł w życie 1 grudnia, 2009 r. jako *traktat reformujący*. Przejmuje on w zasadzie uregulowania odrzuconej *Konstytucji dla Europy*. Traktat lizboński wprowadza wiele zmian terminologicznych o charakterze merytorycznym, m.in. w celu uporządkowania materii traktatów dotyczących Unii Europejskiej, m.in.

zmienia dwa traktaty podstawowe, tj. Traktat o Unii Europejskiej (TUE) i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską, przy czym ten ostatni zwany jest od tej pory Traktatem o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE). (...) Wspólnotę Europejską zastępuje Unia Europejska, wyposażona odtąd w osobowość prawną, (...) znika struktura filarowa, a Unia otrzymuje nowe ramy instytucjonalne²².

Nazwę *Trybunał Sprawiedliwości* zastąpiono określeniem *Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej*, zaś *Sąd Pierwszej Instancji* terminem *Sąd. I*, logicznie, *Wspólnota*, *Wspólnota Europejska* oraz *wspólny rynek* to od tej pory *Unia*, *Unia Europejska* oraz *rynek wewnętrzny*. Nazwę *izby sądowe* zmieniono na *sądy wyspecjalizowane*. Zrezygnowano z proponowanej w Traktacie konstytucyjnym modyfikacji nazwy *Rada UE* na *Radę Ministrów* oraz umocowano przyjętą przez uzus nazwę *Komisja Europejska*²³.

Traktat z Lizbony tworzy jednolity katalog *instytucji Unii*, do których należą: *Parlament Europejski*, *Rada Europejska*, *Rada*, *Komisja Europejska*, *Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej*, *Europejski Bank Centralny* i *Trybunał Obrachunkowy* oraz organy doradcze: *Komitet Ekonomiczno-Społeczny*, *Komitet Regionów*.

Traktat z Lizbony przewiduje także stworzenie instytucji *przewodniczącego Rady Europejskiej z mandatem europejskim*.

Terminy, które wniósł Traktat z Lizbony to m.in. *zasada przyznania*, *klauzula elastyczności*, *zwykłe procedury zmiany*, *mniejszość blokująca*, *system podwójnej*

²² Komunikat prasowy nr 104/09 Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich.

²³ Prawo pracy po Traktacie z Lizbony [„Europejski Przegląd Sądowy” nr 2 z 2010 r.]. Pobrano ze strony: <http://www.lex.pl/czytaj/-/artykul/prawo-pracy-po-traktacie-z-lizbony--europejski-przeglad-sadowy-numer-2-z-2010-r-> [dostęp 20.02.2017].

większości, większość kwalifikowana obwarowana hamulcem bezpieczeństwa, procedura kładki, stała współpraca strukturalna w dziedzinie polityki obrony, procedura milczącej ratyfikacji, formuła podwójnej większości, klauzula solidarności, solidarność energetyczna. Na jego mocy połączono dwa obszary PWBIS jednolitym reżimem prawnym, wprowadzono pojęcia: procedura zgody, procedura uproszczona, metoda otwartej koordynacji, uwspólnotowienie III filaru, strategia lizbońska, nowa strategia lizbońska itp.

W ramach ostatniego do tej pory (szóstego) rozszerzenia, które miało miejsce w 2013 r., przyjęto do grona państw członkowskich Chorwację, jako dwudziesty ósmy kraj z dwudziestym czwartym językiem – chorwackim.

W styczniu 2014 r. Majotta weszła w skład UE i otrzymała status regionu najbardziej oddalonego.

W 2017 pięć państw stara się o członkostwo w Unii (Albania, Czarnogóra, Była Jugosłowiańska Republika Macedonii [od 2019 r.: Republika Macedonii Północnej], Serbia i Turcja). Natomiast, zdaniem przewodniczącego Komisji Europejskiej²⁴, w ciągu najbliższych pięciu lat Unia nie przewiduje przyjęcia nowych członków, gdyż państwa potencjalnie kandydujące (Bośnia i Hercegowina i Kosowo) jeszcze nie spełniają kryteriów członkostwa w UE²⁵. We wrześniu 2014 r. nastąpiło natomiast podpisanie gospodarczej części umowy stowarzyszeniowej Unii z Ukrainą.

1.1. Etapy akcesji Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej

Droga Polski do UE składała się z następujących etapów: stowarzyszenie (maj 1990–luty 1994), okres przedakcesyjny (marzec 1994–październik 1997), negocjacje akcesyjne (grudzień 1997–grudzień 2002), przyjęcie traktatu akcesyjnego (luty–kwiecień 2003), a zakończyła się wraz z akcesją 1 maja 2004 roku.²⁶

Oficjalny wniosek w sprawie umowy o stowarzyszeniu ze Wspólnotami Polska złożyła w Komisji Europejskiej w Brukseli w maju 1990 roku. Rok później podpisano Układ Europejski, ustanawiający stowarzyszenie pomiędzy Polską a Wspólnotami Europejskimi i ich państwami członkowskimi. Wszedł on w życie 1 lutego 1994 roku. Okres przedakcesyjny rozpoczął się w grudniu 1994 r., gdy Rada Europejska przyjęła w Essen strategię przedczłonkowską dotyczącą przygotowania państw naszego regionu do akcesji. Na kilka lat przed wstąpieniem do UE, Polska stała się największym beneficjentem alokacji, płynących z programów

²⁴ Jean-Claude’a Junckera.

²⁵ http://europa.eu/european-union/about-eu/countries_pl [dostęp 20.02.2017].

²⁶ Na podstawie informacji pobranych ze strony: <http://www.polskawue.pl/Glowne,wydarzenia,procesu,integracyjnego,479.html> [dostęp 20.02.2017].

pomocniczych w formie bezzwrotnych *przedakcesyjnych instrumentów finansowych* (m.in. PHARE, SAPARD, ISPA) udzielanych *krajom kandydującym* w celu wyrównania różnic gospodarczych w stosunku do państw Unii. Wymienione *fundusze strukturalne* wdrażały specjalnie powołane *agencje wdrożeniowe*. Stan tych przygotowań Rada Europejska zawarła w czerwcu 1995 r. w *Białej księdze* w sprawie przygotowania krajów stowarzyszonych Europy Środkowej i Wschodniej do integracji z *jednolitym rynkiem* Unii Europejskiej.

8 sierpnia 1996 r. w Warszawie został powołany Komitet Integracji Europejskiej – naczelny organ administracji rządowej do spraw programowania i koordynowania polityki w sprawach związanych z integracją Polski z Unią Europejską oraz programowania i koordynowania *działań dostosowawczych* Polski do standardów europejskich²⁷.

W styczniu 1997 r. Urząd Komitetu Integracji Europejskiej (UKIE) opracował Narodową Strategię Integracji.

Impuls do negocjacji akcesyjnych dała Komisja w lipcu 1997 r., rekomendując rozpoczęcie negocjacji o członkostwo w Unii Europejskiej z pięcioma państwami Europy Środkowej i Wschodniej (Czechami, Estonią, Polską, Słowenią i Węgrami) oraz z Cyprzem. Grono tych państw zyskało miano *grupy 5+1* lub *grupy luksemburskiej* czy *grupy pierwszej*. Formalnie negocjacje akcesyjne zaczęły się w marcu 1998 r. od przyjęcia przez Radę Europejską decyzji o wprowadzeniu w życie *wzmocnionej strategii przedczłonkowskiej*. Równolegle do działań unijnych władze polskie podejmowały odpowiednie kroki administracyjne. Rada Ministrów RP powołała w marcu 1998 roku *Głównego Negocjatora* (oficjalnie: Pełnomocnika Rządu do Spraw Negocjacji o Członkostwo Polski w Unii Europejskiej), który przeprowadził Polskę, według przyjętej przez Radę Europejską w Helsinkach *mapy drogowej negocjacji*, przez pięć tur rokowań, dotyczących trzydziestu jeden *obszarów*, zatwierdzonych przez Radę Europejską w grudniu 2002 r. w Kopenhadze.

Traktat akcesyjny podpisało 25 państw (*Piętnastka* i *dziesięć krajów kandydujących*) w Atenach w kwietniu 2003 r. W czerwcu zaś odbyło się w Polsce referendum, w którym obywatele wypowiedzieli się pozytywnie na temat przystąpienia Polski do UE.

W ten sposób 1 maja 2004 roku Rzeczpospolita Polska stała się *państwem członkowskim Unii Europejskiej*.

²⁷ Pobrano ze strony: <http://www.polskawue.pl/Glowne,wydarzenia,procesu,integracyjnego>, 479. html [dostęp 20.02.2017]. Inne informacje na ten temat pochodzą z tego samego źródła.